

ЕТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПЕРЕВІРОК ЗА НАПРЯМОМ НАГЛЯДУ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Досліджуються індивідуально-психологічні й етичні основи діяльності прокурора при здійсненні перевірок за напрямом нагляду за дотриманням законів у сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: прокурор, прокурорський нагляд, охорона здоров'я, психологічні основи, етичні засади.

Постановка проблеми. Акцентуація автором своєї уваги за напрямом етичних і психологічних основ діяльності прокурора при здійсненні перевірок за напрямом нагляду за дотриманням законів у сфері охорони здоров'я, пояснюється тим, що при захисті саме вказаної категорії охоронюваних законом прав та інтересів, громадяни дуже часто пов'язують прокурора та слідчого з поняттям справедливості. Автор звертає свою увагу на важливість індивідуально-психологічних, моральних та етичних якостей особистості прокурора. Здійснюючи передбачену законом наглядову діяльність у сфері охорони здоров'я, зокрема прокурор, в тій чи іншій мірі, зачіпає інтереси всіх членів суспільства, а тому постає питання психологічної та моральної готовності до виконання поставлених завдань і відповідності займаній посаді.

Ступінь наукової розробки проблеми. Відзначимо, що обрану тематику дослідили ряд учених в галузі прокурорського нагляду, юридичної психології та медичного права, зокрема: Алексеев Н.С., Макарова З.В., Несімко О.Д., Сливка С.С., Штангрет М.Й. та ряд інших науковців.

Мета статті. Право на охорону здоров'я являється природним і невідчужуваним правом кожної людини. Саме тому метою даної статті являється визначення загальних етичних і психологічних основ діяльності прокурора при здійсненні перевірок за напрямом нагляду за дотриманням законів у сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. У відповідності до Закону України «Про прокуратуру» Генеральний прокурор України та підлеглі йому прокурори здійснюють вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів. Важливою передумовою успішного виконання покладених на прокуратуру функцій є компетентність і особиста дисципліна прокурорів і слідчих прокуратури [2]. Указана позиція чітко визначена нормами Дисциплінарного статуту прокуратури України (далі Статут) і взята за основу абсолютно всіх напрямків

прокурорської діяльності відповідно до основ національного законодавства.

Статтею 2 Загальних положень Статуту визначається також наступне: «Працівники прокуратури повинні мати високі моральні якості, бути принциповими та непримиренними до порушень законів, поєднувати виконання своїх професійних обов'язків з громадянською мужністю, справедливістю та непідкупністю. Вони повинні особисто суворо додержувати вимог закону, виявляти ініціативу в роботі, підвищувати її якість і ефективність і сприяти своєю діяльністю утвердженню верховенства закону, забезпеченню демократії, формуванню правосвідомості громадян, поваги до законів, норм та правил суспільного життя. Будь-які порушення прокурорсько-слідчими працівниками законності та службової дисципліни підривають авторитет прокуратури, завдають шкоди інтересам держави та суспільства [4, с.15].

Аналізуючи вказану позицію законодавця, доречним буде постановлення умовиводу про те, що прокурор в процесі своєї контрольно-наглядової діяльності виступає не лише як державний службовець, але й містить у собі втілення особистісної позиції держави до громадянського суспільства та індивіда зокрема. Базуючись на чітко визначеному статусі прокуратури в чинному законодавстві, прокурор виступає від імені держави в цілому, а не як представник окремого відомства.

Автор вважає, що основним критерієм оцінки прокурорсько-слідчих кадрів усіх рівнів має бути їх особистий внесок у поліпшення ефективності прокурорсько-слідчої діяльності, постійне підвищення професійних знань, принципів при вирішенні практичних питань, уміння протистояти місництву та відомчим впливам, непримиренність до будь-яких порушень закону.

Особа, яка вступає до лав прокуратури, повинна відповідати високим професійним, моральним, психологічним і людським критеріям. У даному випадку, саме індивідуально психологічні якості відіграють важливу роль для роботи на

посаді прокурора, слідчого, помічника прокурора. Базуючись на професійно-психологічному відборі кандидатів, уповноваженими суб'єктами повинні враховуватись наступні якості претендента на відповідну посаду: здатність і готовність проходження служби в прокуратурі; уважність та спостережливість, швидкість мислення, добра пам'ять, здатність логічно мислити і діяти швидко та рішуче у конфліктних ситуаціях, основні риси темпераменту, комунікативність і вміння встановлювати психологічний контакт з особами тощо.

Ст. 46 Закону України «Про прокуратуру» зазначає, що прокурорами і слідчими можуть призначатися громадяни України, які мають вищу юридичну освіту, необхідні ділові та моральні якості.

Діяльність прокурора дуже різноманітна. Вона пов'язана як з роботою державних органів і посадових осіб, так і з охороною законних інтересів і прав громадян. Отож у тій чи іншій мірі зачіпає інтереси всіх членів суспільства.

Наведені вище твердження та нормативні положення звертають свою увагу на проблему реалізації принципів моральності в діяльності працівників прокуратури, їхньої психологічної готовності до виконання поставлених завдань і відповідності високому статусу.

Зазначена позиція особливо принципова в аспекті здійснення прокуратурою контрольно-наглядової діяльності за напрямом дотримання законів в сфері охорони здоров'я, оскільки здоров'я людини визнається в Україні однією з найвищих соціальних цінностей [1]. Важливість і пріоритетність указанного напрямку діяльності прокурора, пояснюється специфікою самого об'єкта нагляду. У даному випадку ним є сукупність усіх установлених і гарантованих державою прав і свобод кожного громадянина у сфері охорони здоров'я [3, ст.6, ст.49].

Окрім досконалого знання й оперування основами національного законодавства у сфері охорони здоров'я, важливе значення мають моральні якості та психологічні властивості особистості прокурора, який здійснює перевірку, до яких, зокрема, відносять: відповідний рівень культури, виховання, правосвідомість, громадянська відповідальність, чесність, скромність, інтелект, об'єктивність, неупередженість, аналітичність і ряд інших якостей.

Дане положення передбачає індивідуальне спілкування прокурора з особами, які займають у системі охорони здоров'я ту чи іншу посаду, здійснюють відповідні функції та повноваження в державній чи приватній медичній установі, в межах вимог конкретного контрольного завдання

та норм чинних законів. Саме крізь призму вказаних правовідносин у кожного конкретного індивіда чи окремої спільноти загалом (чи то сфера охорони здоров'я, чи яка-небудь інша), формується рівень поваги та довіри до працівника прокуратури (так звана громадянська позиція), в подальшому до прокуратури, як до уповноваженого державного органу, і, на завершення, до держави загалом – демократичної, соціальної, правової.

Кожен працівник прокуратури зобов'язаний діяти не лише в рамках закону, але й керуватися у своїй діяльності нормами гуманізму, проявляти доброзичливість, чуйність, турботу та увагу до людей. Громадяни України щодня звертаються до прокуратури за захистом своїх прав і свобод у сфері охорони здоров'я, пов'язуючи прокурора та слідчого з поняттям справедливості. Часто звернення до прокурора – це остання надія на законне вирішення того чи іншого питання в галузі медицини. Тому прокурор при здійсненні повноважень за напрямом нагляду за дотриманням законів у сфері охорони здоров'я повинен проявляти об'єктивність, неупередженість і справедливість своїм відношенням до виконання посадових обов'язків, щодня утверджувати верховенство закону [9, с.116].

Основним завданням прокурора при здійсненні контрольно-наглядових функцій за напрямом нагляду за дотриманням законодавства у сфері охорони здоров'я є законне, об'єктивне, всебічне, своєчасне й ефективне виявлення порушень законів у сфері охорони здоров'я, реагування, усунення та протидія виникнення аналогій у майбутньому. На ряду з указаним, працівник прокуратури повинен виховано, конкретно, однозначно та змістовно реалізовувати контрольне або планове завдання у сфері охорони здоров'я, керуючись у своїй діяльності єдністю права та моралі. Прокурор зобов'язаний усвідомлювати те, що правові основи повинні втілювати в собі принципи гуманізму, справедливості та рівності людей. Як зазначає Н.С. Алексєєв «закони правової держави втілюють у собі вищі моральні вимоги сучасного суспільства» [5, с.192].

Закон України «Про прокуратуру» наділив прокурорів широкими повноваженнями владно-розпорядчого характеру у сфері охорони здоров'я, у принципі, як і в інших сферах суспільного життя. Однак неправильне користування такими повноваженнями, а тим більше зловживання службовим становищем при здійсненні контрольно-наглядової діяльності, можуть спричинити важкі наслідки.

Поряд з якостями, які мають загальне значення, робота прокурора передбачає наявність у нього специфічних психологічних властивостей характеру. Це, насамперед, глибока і тверда переконаність у справедливості і великій соціальній значимості здійснюваної ним справи, відповідна націленість на досягнення поставленої мети, підкріплена активною та послідовною діяльністю, високі вольові якості. Враховуючи великий обсяг владних повноважень, якими наділений прокурор у сфері охорони здоров'я, його обов'язок – ефективно і виключно обачливо користуватися ними, скрупульозно аналізувати всі обставини справи, ретельно зважувати всі «за» і «проти», бути об'єктивним, проникати у сутність правових і соціальних явищ, мати мужність визнавати свої помилки і виправляти їх. Особливості прокурорської діяльності часто вимагають від працівника цієї системи виявляти мобільність, швидкість і гнучкість мислення, здібність конструктивно думати і приймати рішення у незвичайних, екстремальних умовах без сторонньої допомоги, осмислено діяти і виконувати завдання у мінімальний час [7, с.48-57].

Проект Кодексу професійної етики та поведінки прокурора від 31.05.2005 р. указує, що публічний характер діяльності прокурорсько-слідчого працівника та перебування під постійною увагою з боку суспільства покладає особливі обов'язки щодо службової та повсякденної поведінки, які він має взяти на себе добровільно при вступі на посаду і постійно виконувати.

Відповідно до ст. 4 проекту Кодексу професійної етики та поведінки прокурора при виконанні службових обов'язків, прокурор зобов'язаний: ставитися до людини як до вищої цінності; поважати і захищати права, свободи і гідність громадян відповідно до вітчизняних і міжнародних правових норм і загальнолюдських принципів моралі; глибоко розуміти соціальну значимість своєї ролі, міру відповідальності перед суспільством і державою за забезпечення правової захищеності громадян; розумно і гуманно використовувати надані права відповідно до принципів справедливості; постійно вдосконалювати професійну майстерність, знання права, підвищувати загальну культуру, творчо опанувати необхідний на службі вітчизняний та зарубіжний досвід [9, с.116].

Не стоїть осторонь проблем морально-етичних і психологічних основ діяльності прокурора й міжнародна спільнота, прийнявши в травні 2005 р. на Страсбурзькій Конференції Генеральних прокурорів Європейські інституції з пи-

тань етики та поведінки прокурорів, яка затверджує основні обов'язки: здійснювати свої обов'язки відповідно до національного та міжнародного законодавства; справедливо, неупереджено та оперативно виконувати свої функції; поважати, захищати та підтримувати людську гідність і людські права; брати до уваги те, що вони діють від імені та в інтересах суспільства; намагатися знаходити справедливий баланс між загальними інтересами суспільства та інтересами та правами індивідуума [6].

Прокурор повинен захищати принцип рівності всіх громадян перед законом та не допускати проявів дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [8, с.1-3].

Вимоги до особистої поведінки прокурорів відповідно до Європейських інституцій з питань етики та поведінки прокурорів: прокурори не повинні у приватному житті компрометувати своєю поведінкою діючу чи досягнену чесність, законність і неупередженість органів прокуратури; прокурори завжди повинні поважати закон; прокурори повинні поводитися так, щоб збільшувалася всенародна довіра до їхньої професії; прокурори не повинні використовувати для сприяння своїм особистим інтересам чи інтересам інших осіб будь-які дані, до яких вони мали доступ під час виконання своїх обов'язків; прокурори не повинні приймати подарунки, нагороди, отримувати якусь користь, стимул чи гостинність від третіх сторін чи виконувати завдання, які можуть скомпрометувати їхню чесність, справедливість і неупередженість.

Висновки. Отож, морально-психологічне наповнення особистості прокурора при здійсненні перевірок за напрямом дотриманням законодавства у сфері охорони здоров'я – це характеристика особистості з погляду цілісності її морального розвитку, сукупності моральних якостей, які характеризують її моральну свідомість і поведінку у повсякденній службовій діяльності. Її структура охоплює: культуру моральної свідомості, культуру моральних відносин, культуру професійного спілкування. У культурі моральної свідомості автором виділено теоретичний і психологічний рівень. До теоретичного рівня відносяться: етичні знання, моральні погляди, ідеали, переконання, норми та потреби. Психологічний рівень – це емоції, симпатії, антипатії, уявлення про моральне та аморальне, моральні правила та звички.

Список літератури

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Офіц. вид. - К.:1996

2. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. // ВВР, 1991, №53.

3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. // ВВР, №4.

4. Постанова ВРУ «Про затвердження дисциплінарного статуту прокуратури України» // Відомості ВРУ (ВВР), 1992, №4, ст. 15.

5. Алексеев Н.С., Макарова З.В. Ораторское искусство в суде – Л.: Изд-во ЛГУ, 1989. – 192 с.

6. Європейські інституції з питань етики та поведінки прокурорів, запропоновані конференцією Генеральних прокурорів Європи, яка відбулася в Страсбурзі 24-26 січня 2005 року/ www.uar.org.ua

7. Зеленьцький В.С. Компетентность специалиста (о теоретической компетенции практиков и практической компетентности теоретиков) // Весы фемиды.-2000.- №4, С. 48-57.

8. Ковальська З. Публічне та приватне право, або Чому два юристи завжди мають три думки (Професійна етика юриста) // Юридичний вісник України. – 2000. №15.- С. 1-3.

9. Несімко О.Д., Сливка С.С., Штангрет М.Й. Сучасна особа юриста. – Львів, 1997.

Стаття надійшла до редколегії 6 вересня 2011 року.

Рекомендована до опублікування у "Віснику" членом редколегії С.І. Нежурбідюю.

O.V. Vasilova-Karvatskaja

Ethic and psychological bases of activity of public prosecutor during realization of verifications to direction of supervision after the observance of laws in the field of health protectional

Annotation

Individually-psychological and ethic bases of activity of public prosecutor are investigated during realization of verifications to direction of supervision after the observance of laws in the field of health protection.

Key words: public prosecutor, directorate of public prosecutions, health care, psychological bases, ethic bases.

O.B. Vasilova-Karvatskaja

Этические и психологические основы деятельности прокурора при осуществлении проверок по направлению надзора за соблюдением законов в сфере здравоохранения

Аннотация

Исследуются индивидуально-психологические и этические основы деятельности прокурора при осуществлении проверок по направлению надзора за соблюдением законов в сфере здравоохранения.

Ключевые слова: прокурор, прокурорский надзор, охрана здоровья, психологические основы, этические основы.